

Čas a předmětnost

V jedné z poznámek k „negativnímu platonismu“ (Péče III, 612) se Patočka chce zabývat „časem“, ale – jak významně říká – „nechceme postupovat analyticky, rozbořením naší zkušenosti o čase, časového vědomí a časové formy lidského života. nýbrž komparativně-onticky: nechceme zde zjišťovat, co a priori víme o čase, nýbrž klademe si otázku, co čas *jest* na různých úrovních předmětnosti, co znamená čas v universu v jeho různých poschodích“. Takto formulovaný program resp. takto formulovaná otázka obsahuje ovšem hned několik vad, nebo přinejmenším nejasností. Znamená otázka, co čas „*jest*“, že jej předem (a tedy předpojatě) považujeme za *jsoucno*? Není třeba nejprve vyšetřit oprávněnost takové otázky a takového programu? Vždyť takto bychom nejen nezjišťovali, „co a priori víme o čase“, ale už bychom z nějakého *vědění* o čase prostě vycházeli, tj. předpokládali bychom, že něco předem (možná snad a priori?) o čase *víme*, ale vůbec bychom to nechtěli zjišťovat, ani si to náležitě uvědomovat. – A i kdybychom přece jen mohli svůj předpoklad, že čas je „*jsoucno*“, nějak zdůvodnit a ospravedlnit, zbývá ještě další závažný problém: můžeme se vůbec přiblížit legitimní odpovědi na otázku, co čas *jest*, jestliže hned dodáme, že odpověď budeme hledat na různých úrovních (poschodích) *předmětnosti*, resp. že bude čas hledat „v univerzu“, tj. v jeho rámci a mezích? Jinak řečeno: je čas opravdu „*jsoucí*“, je to „*jsoucno*“? A je to předmětné *jsoucno*? Nejde tu ve skutečnosti o povážlivou záměnu času samého a jeho projevování (jevení), zjišťovatelného a eventuálně měřitelného na předmětných dějích a procesech? Je vůbec udržitelná myšlenka, že čas je něco vnitrosvětového, něco uvnitř univerza? Není to spíš naopak, že univerzum (svět, Vesmír) je možný pouze díky času? A neplatí spíše, že tento čas, který je předpokladem veškerého dění a veškerých událostí (a ne pouze něčím na nich nebo v nich), se *jsoucím* musí vždy znovu teprve stávat, ale že „není“, nýbrž že „přichází“, a to jako budoucnost, tedy jako „ještě nejsoucí“? (Patočka sám užívá poněkud zastaralého způsobu formulací, když mluví o „pořádkových formách“ jako o „nevyplněných vztahových schématech, která jsou vyplňována – realizována různými, libovolnými obsahy“; dtto, 612-13. Tady už na nás křičí poplatnost kantovskému konceptu „nazíracích forem“; proto ta poznámka o „lidském sklonu realizovat abstrakce“, takže „si představujeme mnohdy tyto formy vztahová jako samostatné entity“, dtto 613. Ale co je „entita“ jiného než „*jsoucno*“? A co je ostatně ona „samostatnost“?)

(Písek, 070328-1.)